

ADVOKATFIRMAET

RIISA

Forsikring i
entrepriseforhold –
utvalgte emner

Ved advokat (H)/ partner

Svein Bergset

Tlf: 92 09 51 97

Tema for foredraget

- ▶ Kort om forsikringsdekningene og NS krav til forsikringsdekning.
  - ▶ Viktig - Vurder den aktuelle forsikringsavtale konkret da dekningsomfanget kan være ulikt – vise noen eksempler
- ▶ Kort om prosjektforsikringens inngangskriteriet «Plutselig og uventet fysisk skade»
  - ▶ «forsikringen dekker plutselig og uventet skade som oppstår i forsikringstiden»
- ▶ Kort om ansvarsforsikringens grunnleggende utg.pkt.: «skadebegrepet»
  - ▶ «forsikringen omfatter skade på person eller ting
  - ▶ Personskade ...
  - ▶ Tingskade anses som inntruffet når løssøre (herunder dyr) eller fast eiendom skades eller går tapt på annen måte, eller når elektronisk lagret informasjon forvaskes eller går tapt på annen måte
  - ▶ Økonomisk tap som følge av en dekningsmessig skade regnes som del av denne, også når den dekningsmessige skade ikke overstiger egenandelen»
- ▶ Kort om «Byggherrestyrt forsikring»
- ▶ Kort om omfanget av kontraktsunntaket ref LEG dekninger, DE dekninger og norske vanlige vilkår (også her viktig å vurdere den enkelte avtale/dekning)

Grunnleggende utgangspunkter: Aktuelle forsikringer/krav til forsikringsprodukt (NS):

Overordnet om entreprenør forsikringene:

- **Entreprenører:**
- Ting/prosjekt/entrepriseforsikring:
  - Fysisk Skade på kontraktsgjenstanden dekket.
  - «All risk» – Skade inntruffet – fokus på unntak
- Ansvarsforsikring
  - Følgeskader/tap dekket når de skyldes fysisk skade.
  - (mangler, mangelsutbedring, forsinkelse er ikke dekket)
- Viktig forskjell på prosjekt- og ansvarsforsikringene:
  - Hendelige skader dekket vs. krav om ansvarsgrunnlag mv.
  - Skader på egen entreprise kontra erstatningsansvar overfor byggherren/ utenforstående tredjemann.
  - Ansvarsskader tar tid! Fordel med dekning over prosjektforsikringene i prosjektet.

Grunnleggende utgangspunkter: Krav til forsikringsdekning (NS):

- Kontraktsfrihet, men minimumskrav til forsikringen:

NS 8405:2008 pkt 10

NS 8407:2011 pkt 8

«Vanlige vilkår»

«på slike vilkår som er vanlige for den type arbeid som E
skal utføre...»

- NS krav til forsikring. To forsikringsprodukter. Men hva er forsikret?

Grunnleggende utgangspunkter: Forsikringselskapene (og forsikringsretten) bestemmer i hvilken utstrekning skader/tap og konsekvenser av skader er forsikringsdekket.

- Forsikringselskapene står fritt til å bestemme en forsikring sitt dekningsområde, hva som er «vanlige vilkår».
- Begrensninger:
  - Forsikringsavtalelovens preseptoriske regler
  - Erstatningsretten (ansvarsforsikringer)
  - Forsikringene flest (beviset,vilkårene) uttrykker at forsikringen oppfyller kravene i NS 8405 etc.
    - Gir vilkåret dårligere dekning enn «vanlige vilkår»?

Grunnleggende utgangspunkter: Forsikringselskapene (og forsikringsretten) bestemmer i hvilken utstrekning skader/tap og konsekvenser av skader er forsikringsdekket forts.

■ Eksempel - ansvarsforsikring

- Sikrede
  - NS – Krav om medforsikring i NS 8405etc:
    - «Forsikringen skal dekke erstatningsansvar for skade han og hans underentreprenører kan påføre byggherrens eller tredjemanns .....»
  - Fal § 2-2 b – definisjon av sikrede
    - «den som etter forsikringsavtalen vil ha krav på erstatning eller forsikringssum. I ansvarsforsikring er sikrede den viss erstatningsansvar er dekket»
  - Vilkårenes formulering:
    - « ansvar for underentreprenører omfattet av ansvarsforsikringen i den utstrekning det er et krav etter kontrakten»
    - «dekning av skader medfører ikke at underentreprenøren er medforsikret.
    - F selskapet har full regressrett overfor underentreprenør. (og derved underentreprenørens forsikringsselskap)
    - Nevnte dekning kan være kombinert med sikkerhetsforskrift med plikt til å (sørge for) innhente og dokumentere at underentreprenøren har egen ansvarsforsikring.
      - Brudd på sikkerhetsforskrift – retten til erstatning/forsikringsdekning kan bortfalle helt eller delvis (fal 4-8 og 4—11)
  - Normal konsekvens/rettighet av å være sikret under en ansvarsforsikring:
    - Velge forsikringsdekning en kan rette krav mot og begrenset regressadgang.

Grunnleggende utgangspunkter

«Vanlige vilkår» -de ulike selskapene sine vilkår er ulike.

Eksempel:

- Ansvarsforsikringer for grunnentreprenør ved utførelsesentreprise:
  - Ofte innbakt dekning ut over NS krav til dekning av tap forårsaket av fysisk skade. Dekker tap
    - «Formuestap»: Forsikringen utvides til også å omfatte erstatningsansvar for rene formuestap som konstateres etter overtakelse av sikredes avtalte kontraktsforpliktelse (ansvar som påhviler underentreprenør/leverandør unntatt)

Eksempel:

- Dekning «flyttet» fra prosjektforsikringen til ansvarsforsikringen:
  - Skade på eksisterende bygg er «ikke» lenger en del av prosjektforsikringen.

Eksempel:

- Ulike standardunntak for bøter mm/selskap A sine vilkår er vel pt. vanlige vilkår
  - Forsikringsselskap A «Forsikringen omfatter ikke ansvar for dagbøter, bøter .. (FinKN-2022-891)
  - Forsikringsselskap B «Forsikringen omfatter ikke ansvar relatert til egne bøter, dagbøter, straffebøter, overtredelsesgebyr, punitive damages, exemplary damages ol. (min understreking)

Grunnleggende utgangspunkter

«Vanlige vilkår» -de ulike selskapene sine vilkår er ulike forts.

Kort om ansatte arkitekter sin dekning over arkitektforsikring.

Eksempel:

- Arkitektbedriftenes definisjon av sikrede:
  - *«Forsikringen omfatter det rettslige erstatningsansvar som arkitektbedrifter, her sikrede, tilsluttet Arkitektbedriftene Forsikringservice AS, kan pådra seg under utførelsen av oppdrag i egenskap av arkitekt, for skade som oppstår etter gjeldende rett i Europa.»*

- Vilkårene har ikke med følgende standardiserte tillegg:
  - *«Forsikringen dekker også direkte ansvar som ansatte pådrar seg hvis ansvaret etter paragraf 2-1 i lov om skadeserstatning av 13 juni 1969 kunne vært gjort gjeldende overfor arbeidsgiveren.»*
- Er de enkelte ansatte i arkitektfirmaet å anse som «sikret» i Arkitektbedriftenes ansvarsforsikring?

- Arkitektbedriftene har følgende unntak i dekningen:
  - Forsikringen dekker ikke «ansvar i tilknytning til prosjekter hvor sikrede eller sikredes familie har selvstendig økonomisk interesse knyttet til realiseringen av prosjektet»

- Kan unntaket påberopes hvor en ansatt i arkitektbedriften personlig har økonomisk interesse i prosjektet?
  - Er den ansatte å anse som sikret når kun arkitektbedriften er benevnt som sikret i definisjonen av sikret i vilkårene?

- FAL § 2-2, bokstav b):

«i ansvarsforsikring er sikrede den hvis erstatningsansvar er dekket.»

- Forsikringen dekker plutselig og uforutsett skade»
  - Begrepene plutselig og uforutsett (e.l) er ikke definert i lov eller vilkår. Objektiv tolkning av ordlyden i forsikringsvilkårene.
  - Begrepene avgrensner av hva som dekkes over forsikringen – inngangskriterier.
  - **Skade evt fysisk skade**
    - Fal 2-1 gir ingen positiv avgrensning av skadebegrepet..
    - Hva som er å anse som skade kan delvis være definert i vilkårene.
    - En skade ansees for å ha oppstått i det skadeårsaken materialiserer seg i negative fysiske konsekvenser på den forsikrede gjenstanden
      - Hva er skaden og hva er årsaken til skaden? Eks LA-2023 -84472 – skal behandles i Høyesterett
      - LH-2023 -848 – Møllakjellerdommen - sprekker i betong (normalt akseptabelt uten at det er skade) kontra svekking av konstruksjonens bæreevne

■ Dekningsperiode

○ Tidsbegrenset- dekning etter overtakelse?

Kort om prosjektforsikring – Hva er dekket? Inngangskriteriet forts.

- Ingen objektiv fortolkning av «uforutsett» - Vilkåret har ingen selvstendig betydning.
  - Ikke alle skader som følge av en mangel er dekket. Det skal være plass/en glip for skader som entreprenøren er ansvarlig for som ikke er forsikringsdekket.
    - Eks. Mangelfullt arbeid medfører vannskader oppstått i en situasjon hvor det var varslet regn etter en uke med regn.

Skade grunnet sårbar konstruksjon grunnet at entreprenøren ikke har lest dimensjonskriterier for byggehøyder

- FAL kapittel 4 – begrensninger i forsikringssselskapets mulighet til å reagere mot sikredes subjektive forhold
  - Fal § 4-10 «overhengende fare
  - Fal § 4-9 krav om grov uaktsomhet

Kort om prosjektforsikringen – Hva er dekket – inngangskriteriet:

► «Plutselig skade»

- Tidligere kunne en se vilkårsbestemmelser om at årsaken og ikke skaden skulle være plutselig.
- Hva er plutselig skade (i forsikringsrettslig forstand)?
  - Rettspraksis og langvarig nemdspraksis har lagt til grunn at en skade som utvikler seg gjennom en dag eller 12-13 timer er plutselig, men ikke skader som utvikler seg over lengre tid (LG-2016-148681, FinKN-2020-640)
  - «Plutselig» Avgrensning deknningen mot skader som utvikler seg gradvis og over tid.
  - Problem – «Utviklingskader» - Hva er selve skaden og hva er årsaken til skaden?
  - LA-2023-84472 – skal opp for Høyesterett oktober 2024
    - Agderdommen er vel strengere i sin tolkning av hva som ikke er plutselig enn enkelte selskapers praksis, kan tolke bort dekningsmulighet under forsikringen.
    - Sikredes tolkning av plutselig er mer omfattende enn forsikrings og rettspraksis underbygger i dag.

► Dekningsprinsippet i forsikringen – Hvilket forsikringsselskap skal en melde skaden til?

- Når er skaden konstatert (Hr 2017-2414-A)

Kort om ansvarsforsikringen – Hva er dekket - skadebegrepet

► Skade:

Vilkårsformuleringen (eksempel på definisjon i vilkår)

Med tingskade forstås tap av eller fysisk skade påført en annens ting (herunder dyr og fast eiendom). Økonomisk tap påført kontraktspart eller tredjemann som følge av den fysiske skaden selskapet erstatter, vil også være dekket

► Hva er en dekningsmessig tingsskade (skadebegrepet) og hva er et tap som ikke skyldes skade:

- Norsk Høyesterett: Rt 1983-1482
  - Høyesterett kom til at kommunens ansvarsforsikring for tingskade dekket det ansvar kommunen hadde pådratt seg ved at et bolighus var plassert for lavt i terrenget slik at det måtte heves for å unngå fremtidige, statistisk sike flomskader.
    - Ville dette blitt ansett som en tingsskade hvor det var prosjekterende (tap) og entreprenør (skade) eller formuesskade?
- Dansk Høyesterett BS 13662/2020-HR
  - Entreprenøren under arbeidet med strømpeforing av kloakkrør anvendte en maskin som satte seg fast i kloakkrøret og hindret vanngjennomtrekking. Dansk Høyesterett la til grunn at dette var en forandring av negativ karakter og at det forelå en tingskade selv om røret som sådan ikke var skadet.
- Svensk Høyesterett
  - Det kan også vises til to svenske høyesterettsdommer som omhandler skadebegrepet. T 486- 23 og NJA 217 s 237. Lagt til grun. formuestap.
- Praktiske eksempler på tvilstilfelle

Kort om Byggherrestyrt forsikring

- Byggherrestyrt forsikring
  - Prosjekt/tingforsikring/property siden
    - Byggherren tegner forsikringen, prosjektforsikringen
      - Dekker alt ansvar i alle funksjoner i entreprisen
      - Entreprenørene medforsikret i den tiden deres entreprise pågår
      - Mer og mer vanlig? Tja
        - Normalt følges NS systemet slik at entreprenørene tegner prosjektforsikringen
      - Blant de store – tendenser til byggherrestyrt løsning
      - Store utbygninger

Kort om byggherrestyrt forsikring forts

- Byggherren tegner en prosjektforsikring hvor det er ulike overtakelsestidspunkt for de ulike entreprenørene:
  - Uten medforsikring av entreprenører
  - Opprettholder prosjektforsikring for hele prosjektet frem til endelig overtakelse
- Hovedforskjellen hvor byggherren tegner prosjektforsikringen
  - Prosjektforsikringen til entreprenørene dekker i utg.ptkt. Reparasjonskostnadene
  - En skade medfører «alltid» kostnader utover reparasjonskostnadene
    - Driftstap dekkes ofte når byggherren tegner forsikringen
    - Også noen tilleggsdekninger som normalt aktualiseres
- Generelt har byggherren og entreprenøren litt ulikt dekningsbehov. Generelt kan indirekte tap være tilleggsdekninger

Prosjektforsikringen – kontraktsunntaket, unntak for feil på ting e.l.

- Standardunntak i prosjektforsikringen

- Eksempel fra norske vilkår:

Selskap A:

- «Forsikringen omfatter ikke skade på forsikret ting eller del av ting som skyldes at den etter sitt formål er feilaktig konstruert, dimensjonert eller beheftet med materialfeil, samt kostnader ved omgjøring av feilaktig eller på annen måte ikke kontraktsmessig utført arbeid.
- Unntaket gjelder bare kostnader som ville påløpt dersom feilen hadde blitt rettet umiddelbart før skadens inntreden.»

Selskap B:

- Dekkes ikke:
  - Skade på komponent som har material-/dimensjonerings-/ eller konstruksjonsfeil eller er feil montert/utført
  - Kostnader ved omgjøring av feilaktig eller på annen måte ikke kontraktsmessig utført arbeid
- Erstatningsberegning:
  - Erstatningen beregnes på grunnlag av kostnader til reparasjon/gjenanskaffelse til samme eller vesentlig samme stand som umiddelbart før skaden inntraff. Prisene på skadedagen legges til grunn.

Prosjektforsikringen – Forsikring av entreprenørens kontraktsrettslige ansvar (kan gjøres av byggherre og entreprenør) forts.

- ▶ Hva er mangelen/den direkte skaden som er unntatt og hva er følgeskader/indirekte skade som er forsikringsdekket?
  - ▶ Eksempel bro som faller ned grunnet bruk av for svake bolter – utg.pkt. for tanken/»norske» dekningen:
    - ▶ Kostnaden ved å sette inn nye bolter – unntatt fra dekning.
    - ▶ Kostnaden ved å reparere bro – dekket over forsikringen.
    - ▶ Kostnaden ved ny design, bedre og dyrere bolter – ikke dekket.

Standardklausuler

- Norske selskaper (i alle fall de største) bruker egen ordlyd
- Det finnes internasjonale standardklausuler
- Hvor god er norske vilkår enn si vilkår fra utenlandske forsikringsselskap ift de internasjonale standardklausulene?
  - Standarddekning internasjonalt – LEG2 (?)
  - Norsk dekning er en god del bedre
- LEG 3/06 – to dommer i USA
  - South capital bridge builders v Lexington insurance company, dom avsagt 23.09.23

LEG (London Engineering Group)

- ▶ LEG1 – unntar både primære (mangel) og sekundære (følgeskader) skader
- ▶ LEG2 – unntar primære (mangel) skader, men dekker sekundære skader
- ▶ LEG3 – dekker både primære (mangel) og sekundære skader

LEG3 finnes i to utgaver – fra hhv 1996 og 2006 - se evt www.londonengineeringgroup.com

DE (Design Exclusion) klausuler

- DE1 – unntar både primære og sekundære skader
- DE2 – unntar primære skader og de fleste sekundære skader
- DE3 – unntar primære skader, men dekker sekundære skader
- DE4 – dekker både sekundære skader og de fleste primære skader
- DE5 – dekker både primære og sekundære skader

LEG 96

■ LEG 1/96

Model «outright» Defects Exclusion

«The Insurer(s) shall not be liable for

Loss or damage due to defects of material workmanship design plan or specification

■ LEG 2/96

Model «Consequences» Defects Wording

«The Insurer(s) shall not be liable for

All costs rendered necessary by defects of material workmanship design plan or specification and should damage occur to any portion of the Insured Property containing any of the said defects the cost of replacement or rectification which is hereby excluded is that cost which would have been incurred if replacement or rectification of the Insured Property had been put in hand immediately prior to the said damage.

For the purpose of this policy and not merely this exclusion it is understood and agreed that any portion of the Insured Property shall not be regarded as damaged solely by virtue of the existence of any defect of material workmanship design plan or specification.

■ LEG 3/96

Model «Improvement» Defects Wording

«The Insurer(s) shall not be liable for

All costs rendered necessary by defects of material workmanship design plan or specification and should damage occur to any portion of the Insured Property containing any of the said defects the cost of replacement or rectification which is hereby excluded is that cost incurred to improve the original material workmanship design plan or specification.

For the purpose of this policy and not merely this exclusion it is understood and agreed that any portion of the Insured Property shall not be regarded as damaged solely by virtue of the existence of any defect of material workmanship design plan or specification

Forsikring av entreprenørens kontraktslige ansvar LEG3/06 Model «Improvement» Defects Wording

- ▶ «The Insurer(s) shall not be liable for All costs rendered necessary by defects of material workmanship design plan or specification and should damage (which for the purposes of this exclusion shall include any patent detrimental change in the physical condition of the Insured Property) occur to any portion of the Insured Property containing any of the said defects the cost of replacement or rectification which is hereby excluded is that cost incurred to improve the original material workmanship design plan or sepcification. For the purpose of the policy and not merely this exclusion it is understood and agreed that any portion of the Insured Property shall not be regarded as damaged solely by virtue of the existence of any defect of material workmanship design plan or specification»

LEG3/06

South capital bridge builders v Lexington insurance company, dom avsagt 23.09.23

Poor vibration of concrete resulted in construction malformations, which harmed the structural integrity of the bridge.

«Damage»: Court finds that «a change that results in a reduction in the weightbearing capacity of a bridge is an alteration to that bridge.»

«This qualifies as a «detrimental change in the condition of the insured property».

«Cost incurred to improve»

«Replace the defective concrete with solid gold»

«If broken is fixed» is that improved? Ikke unntatt.

- Kommentar:
  - «Klargjør» damage begrepet.
  - Ordlydsfortolkning.
  - Norske skadebegrepet (ikke endret)

High level comparison DE vs LEG

DE

DE1

Excludes all loss or damage due to defective design, materials or workmanship.

DE2

Excludes property which is defective and property which relies for its support on the defective property and access costs but gives cover for other insured property which is free of defect but is damaged as a consequence of the defect.

DE3

Excludes property that is defective and access costs but gives cover for other insured property which is free of defect and is damaged as a consequence of the defect.

DE4

Excludes any component part or individual item which is defective and access costs but gives cover for other parts or items of the insured property which are free of defect and damaged as a consequence of the defect.

DE5

Provides cover for both defective and non-defective property provided that there is damage to non-defective insured property as a result of the defect. There is no cover for costs of improvements to the original design, plan, specification, workmanship or materials.

LEG

LEG1/96

Excludes all loss or damage due to defective design, plan, specification, materials or workmanship.

No equivalent LEG Clause.

LEG2/96

Excludes any component part or individual item which is defective and access costs but gives cover for damage to property containing the defects and other parts of the insured property which are free from defect provided there is damage to the defective portion.

Indemnity would exclude the costs of correcting the defect, which would have been incurred, had this been carried out immediately prior to the damage occurring.

LEG3/06

Provides cover for defective and non-defective property provided there is damage to any portion of the property containing the defects as a result of the defect. There is no cover for costs of improvements to the original design, plan, specification, workmanship or materials. **

** LEG3 now qualifies "damage" such that it includes "any patent detrimental change in the physical condition of the insured property".

Similarities and Differences DE vs LEG

- People often speak of “equivalents” between DE & LEG levels
- The **ONLY** real equivalents are LEG 1 / DE1 and DE5 / LEG3
- Other levels are **SIMILAR** but not the same in terms of their operation

Similarities and differences DE vs LEG

Similarities in operation

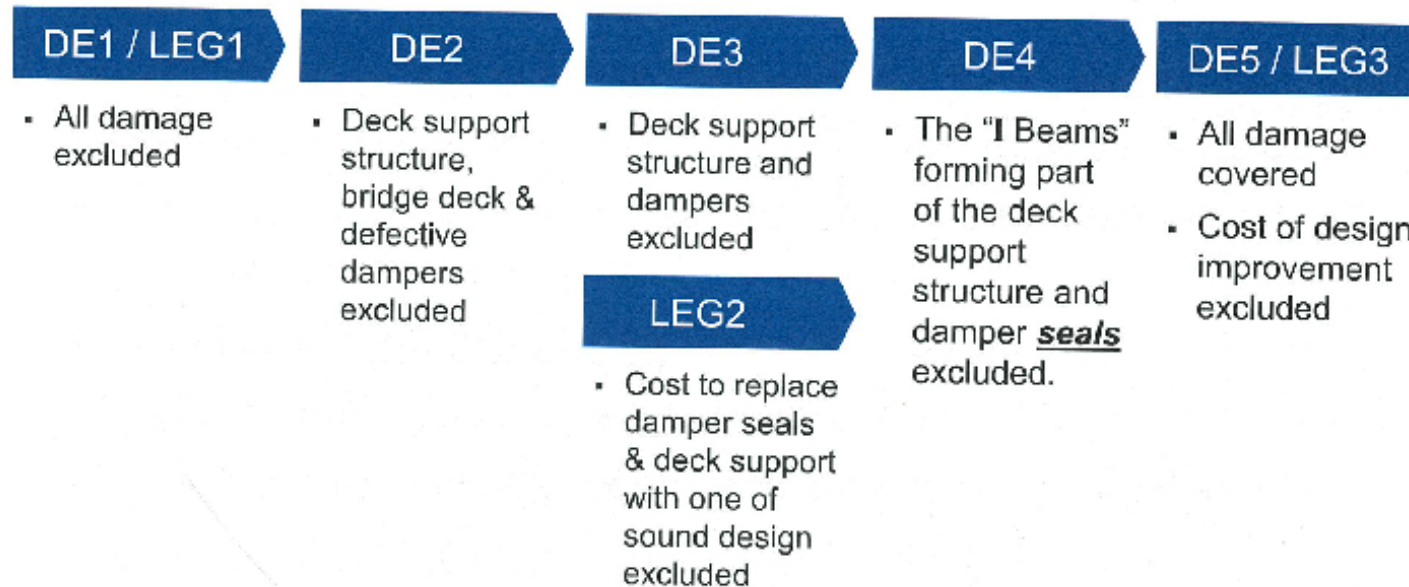
- Both are exclusions applied to an all risks wording
- Damage must occur
- Both (apart from DE1 / LEG1 specify that existence of a defect without damage does not constitute damage
- Both speak of the same types of defect
  - Design, plan, specification
  - Materials, workmanship
- DE3 / LEG 2 are regarded as “Standard”

Differences in operation

- DE has 5 levels, LEG has 3
- DE focuses on the exclusion of the defective part from the loss
- LEG focuses on what it would have cost to replace the defective part prior to the loss
- Application
  - DE more likely to be used in CAR policies (DE4 is an attempt to make DE more relevant to EAR)
  - LEG most often used for EAR
  - Civils projects – selection can vary according to preference

Excluded Elements

(Assume loss occurred either during construction or during Guarantee Maintenance period)

Note the difference between LEG2 & DE3/4 : DE3 / 4 exclude the damage and hence cost of Reinstatement, LEG2 excludes the amount it would have cost to replace the defective parts immediately prior to the loss occurring.